

LAPIN UUNILINNUN (*PHYLLOSCOPUS BOREALIS*) ESIINTYMISESTÄ POHJOIS-KARJALASSA

ESKO LAPPI

Vanhin julkaistu havainto lapin uunilinnusta Pohjois-Karjalassa on vuodelta 1908, jolloin Enckell tapasi lajin useita kertoja Valtimon koillisosassa. Pynnöseltä on havaintoja lajista vuodelta 1927, jolloin hän tapasi lapin uunilinnun kesäkuun lopulla kerran Valtimolla ja viidesti Nurmeksessa. Merikallion takseerauslinjalle lapin uunilintu sattui Valtimolla 20.6.1942 (MERIKALLIO 1958). Seuraava julkaistu havainto on Enon—Kontiolahden Kolvanan uurosta heinäkuun alusta 1953 (FRITZÉN & TENOVUO 1957). Myöhemmiltä vuosilta on julkaistu Kontiolahden ja Ilomantsin havainnot vuodelta 1959 (LAINE, LAPPI & PIIRONEN 1960), Kiihtelysvaaran havainto vuodelta 1963 (ESKELINEN 1966) sekä 1 havainto Pielisjärveltä 1966 (KAJOSTE 1966).

Kymmenvuotiskaudelta 1959—68 tiedossani olevat havainnot on esitetty taulukossa 1 kunnittain ja vuosittain. Kaikkiaan on havaittu 53 laulavaa koirasta tai paria. Lisäksi on Pohjois-Karjalan läänin ulkopuolelta Aarre Laaksosen havainto Rautavaaran kirkonkylästä vuodelta 1965 sekä Pentti Linkolan havainto Kuhmon kirkonkylän läheltä 1961 (LINKOLA 1963) sekä pesimishavainto Kuhmon Jonkerista 1967 (CROXALL 1967). Taulukossa esiintyvät ennen julkaisemattomat havainnot jakautuvat seuraavien henkilöiden osalle: Aarre Laaksonen 24, joista 2 yhdessä Jouko

Tiussin kanssa, Paavo Liimatta 8, joista 4 yhdessä Matti Kapasen ja Visa Rausteen kanssa, Matti Kapanen yhdessä Visa Rausteen kanssa 2, Olavi Eskelinen 1, Jouko Tiussa 1 sekä allekirjoittanut 12.

Lajin tapaamispaikat keskittyivät melko selvästi alueen itäosiin ns. Maanselän erämaa-alueelle. Muutamia kertoja laji on tavattu myös järviolueelta. Kolme kertaa on havaittu 2 lähekkäin laulavaa ♂♂: 29.6.1964 Pielisjärvi, Märajälähti, Uupumäki, 2 laulavaa ♂♂ n. 100 m:n päässä toisistaan (E. Lappi), 21.6.1965 Ilomantsi, Ilomantsinjärven rannalla 2 laulavaa ♂♂ n. 500 m:n päässä toisistaan (Aarre Laaksonen) ja 3.7.1968 Kontiolahti, asema 2 laulavaa ♂♂ klo 01.10 n. 200 m toisistaan (Matti Kapanen, Paavo Liimatta ja Visa Rauste). Täysin samalta paikalta lapin uunilintu on löytynyt eri vuosina kolmessa tapauksessa. Enon—Kontiolahden Kolvanan uuro on lajin suosima, sillä siellä laji on tavattu seitsemänä vuotena. Lieksan Vehkalammelta ja Pielisjärven Savijärven Tolkeenvaaran laji on tavattu kahtena vuotena.

Lapin uunilinnun eniten suosima biotooppi näyttää olevan vaarojen ja mäkien rinteiden kangasmetsät. Tällaisessa maastotyyppissä laji on tavattu n. 20 kertaa. Tämä biotooppi on havupuuvaltainen, mutta ainakin koivua esiintyy useimmiten sekapuuna runsaanpuoleisesti. Lajin suosima sekametsä on myös

TAULUKKO 1. Lapin uunilinnusta (*Phylloscopus borealis*) Pohjois-Karjalassa 1959—68 tehdyt havainnot. Luvut tarkoittavat koirasta tai paria.

TABLE 1. Distribution of the Arctic Warbler (*Phylloscopus borealis*) in the province of Northern Karelia 1959 through 1968. Figures refer to singing males or pairs seen.

Kunta Commune	1959	-60	-61	-62	-63	-64	-65	-66	-67	-68	Yht. Total
Valtimo	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Nurmes mlk	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3
Pielisjärvi	—	—	—	—	—	2	5	3	—	1	11
Liekksa	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	3
Outokumpu	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2
Joensuu	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
Kontiolahti	2	1	—	—	1	1	—	—	—	4	9
Eno	1	—	1	—	—	—	—	—	—	3	5
Ilomantsi	1	—	—	—	—	—	3	4	—	—	8
Kiihtelysvaara	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	4
Tuupovaara	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	3
Tohmajärvi	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2
Yht. Total	4	1	1	3	3	5	11	14	—	11	53

verraten korkeapuustoista ja aluskasvillisuutta esiintyy kohtalaisesti tai runsaasti. Toinen suosittu biotooppi on harva ja matala koivuvaltainen metsä, joka joskus saattaa muistuttaa pohjoisia tunturikoivikoita. Tällaisilta paikoilta laji on tavattu kymmenkunta kertaa. Loput havainnoista on tehty muilta metsäbiotoopeilta.

Lapin uunilintu on myöhäisimpiä muuttolintujamme. Käsillä olevan aineiston mukaan aikaisimmat havainnot ovat vasta kesäkuun puolivälistä, 14.6. Myöhäisin havainto on vuodelta 1961, jolloin laji tavattiin vasta 27.6. Ensimmäisten havaintojen keskiarvo kymmeneltä vuodelta on 19.6. On mahdollista, että lajin esiintymisessä 1960-luvulla on nähtävissä jonkinlaista ekspansiota, mutta suurelta osalta havaintojen lukuisuus voi olla myös tehostuneen retkeilyn ansiota. Erikoisesti vuosina 1965—66 allekirjoittanut ja edesmennyt Aarre Laaksonen kiinnittivät retkillään erikoisesti huomio-

ta tähän lajiin. Vuoden 1967 tyhjä sarake johtuu todennäköisesti juuri vähäisestä retkeilystä lajille sopivilla biotoopeilla.

Useimmat havainnoista on tehty yöllä ja aamulla maantieltä käsin yölaulajia etsittäessä. Tällöin autolla kuljettaessa on pysähdetty kuuntelemaan sopivien biotooppien äärelle. Aineiston mukaan laji aloittaa laulunsa heti keskiyön jälkeen ja jatkaa sitä pitkälle aamuun. Kerran lajin on todettu laulavan keskipäivän helteessä (Joensuu, 20.6.1966 klo 13.40, +31°C) ja iltapäivällä klo 17—19 tienoissa on tehty useita havaintoja laulavista ♂♂, mutta klo 19—24 väliltä havainnot puuttuvat tyystin. Lauluintensiteetistä mainittakoon pari esimerkkiä: 29.6.1964 Pielisjärvi, 2 lähekkäin laulavaa ♂♂. Laulutiheys toisella ♂:lla klo 01.30 12 säettä/min. ja 29.6.1964 Lieksa, klo 17 tienoissa laulavan ♂:n laulutiheys 5 säettä/min.

Lapin uunilinnun monotoninen, helisevä laulu kantautuu etenkin tyynessä

yössä varsin pitkän matkan päähän, joten lajia ei ole mitenkään kohtuuttoman vaikea havaita maastossa laulavana. 3 sekuntia kestävä säe koostuu jokseenkin poikkeuksetta pelkästä helinästä ilman säettä edeltävää tirskahdusta.

Pohjois-Karjalasta ei ole tiedossa lapin uunilinnusta varmaa pesimishavaintoa, mutta muutaman parin pesiminen optimaalisilla biotoopeilla vuosittain lienee mahdollista. Yleensä "linturallien" aikana on tyydytty vain toteamaan lajin laulavat ♂♂, eikä ole ryhdytty etsimäänkään mahdollista naarasta ja selvittämään pesintää. Eräissä tapauksissa on todettu koiraan laulavan samalla paikalla 1—2 viikon ajan. Laulukausi kestää ainakin heinäkuun puoliväliin saakka. Myöhäisin havainto on 15.7.68 Enon Kuismasta (Paavo Liimatta). Valtaosa linnuista lienee kuitenkin ollut vielä muuttavia ja parittomia koiraita, sillä hyvin monessa allekirjoittaneen tarkistamassa tapauksessa lintu on viipynyt paikalla vain yhden päivän. Pesintään viittaa joka tapauksessa Paavo Liimatan havainto Ilomantsin Patrikasta 6.7.1965, jolloin nähtiin koiraan laulavan erittäin innokkaasti, ajavan takaa naarasta ja parittelevan tämän kanssa. Tämän parin koiras oli äänessä vielä 13.7. Lähin pesintähavainto on heti Pielisjärven pohjoispuolelta Kuhmon Jonkerista (CROXALL 1967). Lajin pesintään Maanselän alueella kannattaisi kiinnittää huomiota.

Summary: Occurrence of the Arctic Warbler (*Phylloscopus borealis*) in Northern Karelia.

Table 1 shows localities where Arctic Warblers have been heard singing in the province of Northern Karelia in 1959—1968. The species prefers a habitat of mixed woodlands on hills dominated by birch. The Arctic Warbler arrives in spring not earlier than the middle of June. It is obvious that the Arctic Warbler is breeding in the area, though most of the observations concern males on migration.

Kirjallisuutta

- CROXALL, J. 1967. Records from ornithological observations in Finland in July 1967. *Ornis Fenn.* 44:112.
- ESKELINEN, O. 1966. Erään alueen linnusto Kiihtelysvaarassa. *Lintumies* 2:44.
- FRITZÉN, N. & TENOVUO, R. 1957. Lintuhavaintoja Pohjois-Karjalasta. *Luonnon Tutkija* 61:146.
- KAJOSTE, E. 1966. *Ornis Fenn.* 43:140.
- LAINEN, H., LAPPI, E. & PIIRONEN, I. 1960. Havaintoja lapin uunilinnusta (*Phylloscopus borealis*) Pohjois-Karjalassa kesällä 1959. *Ornis Fenn.* 37:83—87.
- LINKOLA, P. 1963. Havaintoja Lapin uunilinnusta (*Phylloscopus borealis*). *Ornis Fenn.* 40:38.
- MERIKALLIO, E. 1958. Finnish birds, their distribution and numbers. *Fauna Fennica* V:130—131.

Tekijän osoite: Raubala, Lieksa 2.